

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Tord Wennerblom
0521-605464

2009-09-14

Diarienummer
511-58882-2005

Sida
1(28)

Bilaga 3

Skötselplan för naturreservatet Orsberget i Åmåls kommun

Rasbrant på Orsbergets västsida i skötselområde 1.1. Här ska det råda naturlig dynamik, och inga skötselåtgärder ska därför genomföras. Foto: Tord Wennerblom 2008-06-23.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL A – BESKRIVNING	4
1. Syfte	4
2. Beskrivning av området	4
2.1 Uppgifter om naturreservatet	4
2.2 Allmän beskrivning av området	5
2.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning	6
2.4 Områdets bevarandevärden	7
2.5 Övrig bebyggelse, anläggningar och vägar	10
DEL B – SKÖTSEL	11
3. Skötsel och bevarandemål	11
3.1 Utgångspunkter vid indelning av skötselområden	11
3.2 Utgångspunkter för bevarandemål	12
3.3 Skötselområden med mål och åtgärder	12
3.4 Forn- och kulturminnesvård	24
4. Friluftsliv	24
5. Gränsmarkering	26
6. Uppföljning	26
6.1 Uppföljning av skötselåtgärder	26
6.2 Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd	27
6.3 Revidering av skötselplanen	27
7. Sammanfattning av planerad förvaltning	27
8. Referenser	27

BILAGOR

1. Skötselområdeskarta
2. Naturtypskarta (befintliga naturtyper)
3. Friluftslivskarta (stigar, anläggningar, p-plats o.d.)
4. Gårdar och torp i och kring naturreservatet
5. Artlista

Inledning

Skötselplanen beskriver vad som ska göras i naturreservatet, när och hur ofta det ska göras. Den fastställer också vad som är viktigast att göra om reservatsförvaltaren, d v s den som är ansvarig för naturreservatets skötsel, behöver prioritera. Förutom reservatsförvaltaren vänder sig skötselplanen till markägaren och andra intressenter.

Naturreservatets syften styr vilka föreskrifter (regler) som gäller i naturreservatet och ifall skötsel behövs för att syftena med naturreservatet ska kunna uppfyllas.

Länsstyrelsen har ett övergripande ansvar för att statligt bildade naturreservat sköts. Länsstyrelsen har också ansvar för tillsynen i statliga naturreservat. Förvaltningen kan överlåtas till andra, t.ex. Väst kuststiftelsen eller den kommun där naturreservatet är beläget. De praktiska skötselåtgärderna utförs oftast av markägare, arrendatorer, entreprenörer eller andra som förvaltaren har skötselavtal med.

Skötselplanen är uppdelad i två delar, A och B. Den första delen är en beskrivande del. Där anges bland annat naturreservatets syften och vilka natur- och bevarandevärden som finns i naturreservatet. Den andra delen av skötselplanen beskriver naturreservatets bevarandemål och hur naturreservatet ska skötas.

DEL A – BESKRIVNING

1. Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara och förstärka de naturvärden som är knutna till ängsgranskogen
- bevara lövrika branter med dess värdefulla flora och fauna och som ligger i en lövskogstrakt för vitryggig hackspett och dess följearter
- strukturer som rikligt med stående och liggande död ved ska förekomma i för livsmiljöerna gynnsam mängd.
- bevara de inom området förekommande naturtyperna och/eller arterna som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, i gynnsamt tillstånd.
- friluftsliv som grundar sig på allemansrätten ska kunna bedrivas i hela naturreservatet, och besökaren ska kunna uppleva områdets typiska livsmiljöer och arter

Syftet skall tryggas genom att:

- stora delar av området lämnas för naturlig dynamik utan mänsklig påverkan
- övriga delar restaureras enligt riktlinjer i Åtgärdsprogram för vitryggig hackspett och dessa livsmiljöer
- kulturlämningar röjs fram och strövstigar anläggs

2. Beskrivning av området

2.1 Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Naturreservatet Orsberget
RegDOS ID	2013008
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Åmål
Ungefärlig mittpunkt	353967 – 6554572 (SWEREF 99 TM)
Fastigheter och ägare:	Strand 1:47, Naturvårdsverket Föskerud 1:1, Bergvik Skog AB
Nyttjanderättsinnehavare:	Bernice Nilsson, jakträtt Inga-Britt Johansson, jakträtt Erik och Sven Nilsson, jakträtt samt rätt att använda och underhålla traktorväg
Areal (ha):	213 ha
Förvaltare:	Västkuststiftelsen
Naturgeografisk region:	Dalslands kuperade skogslandskap
Objektskategori:	Sö, Skog av särskilt värde för flora och fauna
IUCN-kategori:	Ia Strikt naturreservat

Tabell 1: Markslag och naturtyper som ska rapporteras till Naturvårdsverket. Må-
arealerna är de som förväntas efter eventuella restaurerings- och skötselåtgärder.

Markslag och Naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Måareal (ha)
Barrskog:	138	116
Granskog ¹	55	55
Tallskog ¹	39	39
Barrblandskog ¹	18	18
Lövblandade barrskogar ¹	26	4
Lövskog:	51	74
Triviallövskog ¹	26	48
Triviallövskogar med ädellövsinslag ¹	26	26
Sumpskog:	6	6
Blandsumpskog ¹	6	6
Hygge¹:	9	0
Sjö:	8	8
Strandzon:	1	1
Strandzon övrig (rastplats för kanotis- ter)	1	1

¹ Kartering av skyddade områden (KNAS), (Naturvårdsverket 2003)

Kod	Natura 2000-habitat	Areal år 2009 (ha)	Måareal (ha)
9010	Västlig taiga*	54	54
9050	Näringsrika granskogar	55	55

2.2 Allmän beskrivning av området

Naturreseptatet ligger vid sjön Edslans östsida, strax norr om Edsleskog i Åmåls kommun. Edslans vattenyta ligger på en höjd av 129 meter över havet. Orsberget utgör en norrgående utvidgning av naturreseptatet Baljåsen och uppvisar en mångformighet i skogstyper. Vid Skackerud i västbrantens södra delar domineras området av ängsgranskogar med god bonitet och inslag av alm, ask, klibbal, björk och asp. Vid Orsberget och vid Korpflåget blir terrängen brantare och partier med längre sammanhängande lödytor börjar uppträda och epifytfloran är rik. Ovan branten finns i huvudsak tall- och blåbärsgranskog samt avverkade områden där ett stort antal björkar har lämnats och ringbarkats.

Bedömningen är att området genom sin geografiska belägenhet tillsammans med andra formellt skyddade områden samt tillsammans med privata markägares egna avsättningar kan komma att utgöra en viktig del i ett framtida naturlandskap. Orsberget kommer tillsammans med det intilliggande naturreseptatet Baljåsen att bilda ett stort, i det närmaste helt sammanhängande område om cirka 500 hektar varav denna stora yta uppvisar många olika naturtyper och småbiotoper. Orsberget kommer, med sitt stora spann av olika miljöer, att utgöra ett viktigt tillskott till landskapets skyddade lövmiljöer samtidigt som tallmiljöerna och ängsgranskogen utgör ett viktigt tillskott som livsmiljö för de arter som i närområdet har behov av förhållandevis opåverkade miljöer. Bedömningen är att naturreseptatet Orsbergets norra lövdominerade delar tillsammans med de lövträdsrika branterna i området

tillsammans med Hafsåsen, Linheden och Bräcke ängar kommer att utgöra kärnområden och fungera som födosöks- och häckningsmiljöer för exempelvis vitryggig hackspett.

Berggrunden utgörs av bergarter tillhörande dels Dalformationen och dels Åmål-Kroppefjällgraniterna. De rika bergarterna (exempelvis kalkrik lerskiffer) ur Dalformationen finns framför allt i västbranten ned mot sjön Eds-lan. Den sura och svårvittrade Kroppefjällsgraniten dominerar ovanför västbranten. Årsnederbörden i området är ca 875 mm.

Dalformationen är en cirka 100 miljoner år gammal sedimentbergart som avsatts på ett forntida hav och är betydligt äldre än till exempel platåbergen i Västergötland. Delar av Dalformationen utgörs av kalkhaltig lerskiffer och spilit (kloritsten), en mörk lavabergart som trängt upp genom skifferlagren. Båda bergarterna ger upphov till en rik växtlighet

Berggrunden inom Dalformationen har ett invecklat mönster av olika bergarter. Hårda och mjuka, näringsfattiga och näringsrika om varandra. Kvalificerade gissningar bedömer att Dalformationen är omkring 1100 miljoner år och de olika lagren är, nerifrån sett:

- 1) Gnejs och granit
- 2) Kvartsitisk sandsten
- 3) Lerskiffer och kalklerskiffer
- 4) Mörk lava (spilit)
- 5) Lerskiffer
- 6) Kvartsit
- 7) Lianeskiffer (Arkos)

Lagerföljden i Dalformationen och lagrens tjocklek varierar en hel del mellan olika platser. Det beror främst på att avsättningsförhållandena varierat mellan olika delar av sedimentationsområdet. Rörelser i jordlagren har också förskjutit lagren både i höjd- och sidled i förhållande till varandra.

Det varierar således vilket lager som är mest ytligt och som därmed påverkar florans mest inom Dalformationen, vilket är en viktig anledning till att det inom formationen finns områden med frodig växtlighet som står i kontrast till mörkare barrskogsklädda höjder.

2.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

I beskrivningen till kartan över Tösse Härad, åren 1891-1892 omnämns Strand som ett hemman med en total summa "duglig mark" på 732 hektar. Då utgjordes ca 66 hektar av åker och annan jord under plog, naturlig äng av ca 71 ha samt duglig skogbeväxt mark av ca 535 hektar. Konstaterade, dock ej fastställda avsöndringar (jordbrukskyrkohegman) är Ekebol, Hinserud, Mjölkudden och Myrudden. Strand står omnämnt första gången år 1488 och genomgick laga skifte 1862.

Namnet Skackerud nämns första gången i litteraturen 1540 och beskrivs då som ett skattehemman om 1 mtl.

Vid jämförelser mellan dagens kartor och den ekonomiska kartan från 1890 (häradskartan) så ser man att det som idag utgörs av skog inom naturreservatet även 1890 var skog. I huvudsak rörde det sig om barrskog med vissa inslag av blandskog men ren lövskog existerade inte i området. Inom det område som idag utgörs av skog fanns det under 1800-talet ett antal mindre bosättningar/torp och i nära anslutning till dessa fanns det en del öppen mark i form av åkrar och ängar.

Allt tyder på att skogarna i området har skötts skonsamt och att detta tillsammans med de goda förutsättningarna i form av god bonitet och kalkberggrund är anledningen till de nuvarande höga naturvärdena. Skogsmarkerna tillhörande gården Skackerud har under dåvarande ägarnas försorg brukats på gammalt vis genom blädning och uttransporten av virke har ända in i sen tid utförts med hjälp av häst och släde.

2.4 Områdets bevarandevärden

2.4.1 Biologiska bevarandevärden

Berggrunden längs sjön Edslans ostsida består delvis av kalkrik lerskiffer ur Dalformationen. Kalken ger upphov till en mycket rik flora. Området kring gården Skackerud är mycket fint med öppna och välhävdade marker. Här finns slätterängar som regelbundet och under många år har slagits med lie under sensommaren. Dessa välhävdade marker ingår dock inte i naturreservatet. Öster om gården växer den ovanliga och kalkberoende ormbunken murruta i lodräta stup. I bergsbranterna finns en rik flora med flera kalkgynnade arter och ställvis är det rikligt med lunglav på aspar och lönnar. Längst i norr smalnar Edslan av allt mer och öster om nordändan finns berget Korpflåget. Även här finns murruta och Korpflågets stup har för många år sedan varit häckningsplats för pilgrimsfalk. Järpe har ett starkt fäste i naturreservatet.

Vid Skackerud i västbrantens södra delar domineras området av örtrika granskogar s.k. ängsgranskog som under lång tid har skötts med gamla brukningsmetoder. Den dominerande avverkningsmetoden har varit plockhuggning och virket har förts ut med häst och släde. Tidigare förekom även skogsbyte men betet är nu koncentrerat till hagar närmast gården. Plockhuggningen och skogsbetet har lett till att skogen har fått en karaktär av betespräglad bondeskog. I denna del finns det också spår av gamla husgrunder, odlingsrösen, åker- och ängsgården samt gamla stigar och vägar som tidigare användes mer frekvent.

Branten har en hög bonitet och den domineras av grova granar med inslag av alm, ask, klibbal, björk och asp. En del aspar är ca 50 cm i brösthöjdsdiameter. I buskskiktet finns bland annat skogstry och stora hässlen med klen död ved. Annars förekommer grov död ved endast i en mindre omfattning,

trots en stor tillgång på äldre träd. Man har förmodligen tagit ut lågor i samband med att träd har fallit naturligt samt i samband med avverkningar. I svåråtkomliga lägen, exempelvis i bäckraviner, finns det dock en hel del död ved. Marken är tydligt kalkrik med en artrik och fin kärlväxtflora. Här växer bland annat blåsippa, sårläka, trolldruva, vårärt, skogsknipprot, underviol, skogssvingel och myskmadra. I ängsgranskogen uppträder också kalkrika lodytor med en intressant flora. Här finns bland annat platt fjädermossa (*Neckera complanata*), grov fjädermossa (*Neckera crispa*), guldlocksmossa (*Homalothecium sericeum*), kruskalkmossa (*Tortella tortuosa*), stenporella (*Porella cordeana*), liten baronmossa (*Anomodon longifolius*), slanklav (*Collema flaccidum*), traslav (*Leptogium lichenoides*), rutbålmossa (*Conoccephalum conicum*) och påsfliksmossa (*Frullania tamarisci*). Nedan lodytorna växer också dvärghäxört.

Vid Orsberget blir terrängen brantare och partier med längre sammanhängande lodytor börjar uppträda. Området har, på grund av sin otillgängliga karaktär, skonats från större ingrepp och högre upp i branten växer aspar med en mycket skyddsvärd epifytflora; exempelvis lunglav (*Lobaria pulmonaria*), bårdlav (*Nephroma parile*) och grynlav (*Pannaria conoplea*, VU). På dessa lodytor finns också rävsvansmossa (*Thamnobryum alopecurum*). Grov fjädermossa förekommer här med sporkapslar och detta ger indikation på att mikroklimatet är mycket gynnsamt för arten i fråga vilket förstärker signalvärdet.

Norr om Mjölkkudden vidtar ett stort område med lövrik hyggessuccession. Området avverkades i slutet av 80-talet och idag finns här tät ogallrat löv av framför allt björk men även lönn förekommer.

Branten vid Korpflåget är om möjligt ännu finare än Orsbergets branter. Förutom att det är ett areellt större område finns det ett större inslag av ädel-löv samt dessutom ett större antal aspar med värdefull epifytflora. Värt att nämna är grynlav (*Pannaria conoplea*) som lever som epifyt på asp och fågelfotsmossa (*Pterogonium gracile*), växandes på en klippa. Fågelfotmossan hittades i samband med reservatsutredningen och är det första fyndet i området. Beståndet verkar livskraftigt och lämnas området orört så bör inga hot föreligga. Fågelfotmossan är en mycket sällsynt mossa som har minskat starkt i samband med ökade föroreningar och fyndet indikerar att Korpflåget har allra högsta skyddsvärde. Norr om Korpflåget har det även påträffats rödsyssla.

Delar av västbranten har tidigare utgjort en viktig häckningslokal för vitryggig hackspett men under de senaste åren har det inte dokumenterats några häckningar. Bedömningen är ändå att vissa delområden i naturreservatet i framtiden kan fylla en viktig funktion för arten samt att ett formellt skydd ökar chanserna för den mångfald av arter som finns i området idag att fortleva.

Ängsgranskog hyser i de flesta fall en mångfald av svampar. Väderförhållandena året innan inventeringsåret medförde dock att fynden av svampar är fåtaliga. Vid Klöverud, som ligger söder om naturreservatet, har man tidiga-

re är funnit ett stort antal intressanta arter som är knutna till ängsgranskog. Bland de svamparter som hittades vid Klöverud kan nämnas långsporig svampklubba (*Cordyceps capitata*), gul taggsvamp (*Hydnellum geogenium* NT), narrvaxskivling (*Hygrophorus subviscifer* NT) och brödtaggsvamp (*Sarcodon versipellis* NT). Lokalerna är strukturellt lika och det är därför rimligt att anta att svampfloran i Orsberget-Korpflåget kan jämföras med den i Klöverud.

Ovan branten finns i huvudsak tall- och blåbärsgranskog samt avverkade områden där ett stort antal björkar har lämnats och ringbarkats. Dessa områden tillhör Bergvik Skog AB och har ingått i deras arbete med att skapa lämpliga lövdominerade miljöer för den mängd arter som är knutna till den typen av biotoper, exempelvis vitryggig hackspett.

Tallskogen ligger på frisk till torr mark och fältskiktet består till stor del av bägarlavar (*Cladonia spp.*) och risvegetation. Avverkning har förekommit men i svåråtkomliga partier finns fortfarande gammal tall med brandljud efter tidigare skogsbränder. Flarnlavar (*Hypocenomyce spp.*) samt vedskivlav (*Lecidea botryosa*) finns på gamla brandskadade tallstubbar. Krattvuxen ek förekommer sparsamt i området. Epifytfloran på dessa är översiktligt inventerad och fertil näverlav (*Platismatia glauca*), kan nämnas som ett intressant fynd. Tidigare erfarenhet visar att näverlav tenderar att endast vara fertil i områden med höga naturvärden.

Blåbärsgranskog finns främst i området söder om Mjölkudden. Denna mark har strukturen av betad bondeskog med kulturminnen i form av gamla husgrunder och odlingsrösen. Intill ett gammalt torp växer örtlav (*Lobaria virens*) och skrovellav (*Lobaria scrobiculata*). Lunglav (*Lobaria pulmonaria*) och stuplav (*Nephroma bellum*) finns på en lönn. Skogssvingel växer bitvis rikligt i fuktiga partier.

Lista över påträffade växt- och djurarter redovisas i bilaga 5.

2.4.2 Geovetenskapliga bevarandevärden

Orsbergets geologi uppvisar karaktärsdrag för Dalformationen genom dess växlande berggrund i form av såväl svårvittrade som lättvittrade bergarter. Topografin är bitvis dramatisk med flera rasbranter.

2.4.3 Kulturhistoriska bevarandevärden

Inga fasta fornlämningar finns registrerade av Riksantikvarieämbetet inom naturreservatet. Däremot finns kulturlämningar i form av rester av torpställen som funnits i området. Dessa är Förlusterud, Mjölkudden och Marthagen. De mest anmärkningsvärda lämningarna finns vid Förlusterud. Här finns flera odlingsrösen, stengärdesgårdar och, inte minst, en imponerande fägata som påminner om vilket odlingsarbete som en gång där utfördes.

I naturreservatets omedelbara närhet finns rester av torpställena Myrudden, Hinserud och Mormorskasen.

En utförligare redovisning av kulturlämningarna redovisas i bilaga 4.

2.4.4 Friluftslivsvärden

Markerna kring Skackerud är trevliga att vandra i, gamla stigar och brukningsvägar finns kvar och Orsbergets topp bjuder på en imponerande utsikt.

Orsberget ligger ca 4 km norr om Edsleskog och bedömningen är att det finns goda möjligheter att kombinera naturvård med ett kultur- och naturintresserat friluftsliv. Den grusväg som utgår ifrån Skackerud (och den parkeringsplats som avses ordnas för naturreservatets besökare) och som leder upp till Mjölkudden är en utmärkt start på besökares visit i området. På sikt finns också goda möjligheter att återskapa den brukningsväg som gick från Mjölkudden till den norra spetsen av sjön Edslan. Mellan Edslan och Ömern finns banvallen kvar från den järnväg som förband flottningsleden mellan sjöarna. Denna kan också på sikt användas som en vandringsled in i reservatet.

Vid Mjölkudden finns en iordningsställd grillplats med vindskydd samt ute-dass och eventuella besökare som kommer med kajak eller kanot via sjön och till Mjölkudden ska lämpligen upplysas om områdets värden när de stannar för att rasta vid Mjölkudden.

Vid Korpflåget i norr finns en sevärdhet i form av en grotta som går in ca 15 meter i berget.

Som tidigare nämnts hyser området inte bara stora värden kopplade till naturen utan de kulturhistoriska värdena är också viktiga att framhålla. Mindre skyltar med upplysningar om de torp som tidigare funnits i området samt de människor som levde i området exempelvis under 1800-talet planeras sättas upp vid Förlusterud.

2.5 Övrig bebyggelse, anläggningar och vägar

Utöver anordningarna på Mjölkudden finns inga byggnader inom naturreservatet.

Genom reservatet löper några f.d. samfälllda vägar vilka sporadiskt använts under senare tid. Till viss del är de nu mer eller mindre igenväxta. Sven och Erik Nilsson i Skackerud har rätt att med lättare traktor köra på vägen till Mjölkudden och vidare upp mot vändplanen vid Mormorskasen. Vidare har ägarna till Strand 1:20 respektive Strand 1:19 rätt att med lättare traktor köra på vägen som går via Hinserud.

Staten har nyttjanderätt att för naturreservatets besökare på fastigheten Strand 1:12 anlägga en parkeringsplats på ca 5 x 25 meter.

DEL B – SKÖTSEL

3. Skötsel och bevarandemål

3.1 Utgångspunkter vid indelning av skötselområden

Med anledning av de olika skogsmiljöerna och deras nuvarande värden kommer skötseln av naturreservatet Orsberget också att variera mellan de olika delområdena. De miljöer vars höga värden för växt- och djurlivet har uppkommit genom skonsam skötsel ska lämnas för naturlig dynamik. Det gäller större delen av naturreservatet.

Det är främst i naturreservatets norra del som det finns behov av naturvårdande aktiv skötsel. Skötseln här ska göras enligt de rekommendationer som anges i Åtgärdsprogram för bevarande av vitryggig hackspett och dess livsmiljöer, vilket innebär följande:

- Uthuggning av nästan all gran. (Ringbarkning av gran skulle teoretiskt kunna vara ett alternativ, men med tanke på risk för insektskador på omgivande produktionsskogar används inte den naturvårdande skötselmetoden i detta naturreservat.)
- Skapa död lövved genom högstubbekapning och ringbarkning.

I de mindre och till antalet få hyggesmiljöerna ska den naturliga utvecklingen få ha sin gång under några år då en utvärdering får ske av hur miljön ser ut. Målet med dessa ytor är att de granplantor som kommer upp ska röjas bort och att de idag björkdominerade ytorna ska utvecklas till lövskog.

För hela området gäller att alla träd som dör naturligt och genom aktiva åtgärder ska lämnas kvar, liggandes eller ståendes.

Naturreservatet är indelat i tre stycken skötselområden med tillhörande delområden.

Skötselområdena är:

1. Skog med naturlig dynamik ("fri utveckling")
2. Skog med naturvårdsskötsel
3. Sjö

Inom skötselområdena finns olika naturtyper respektive Natura 2000-naturtyper (se tabell 1). Naturtypernas avgränsningar framgår i bilaga 2.

3.2 Utgångspunkter för bevarandemål

Uppföljningsbara bevarandemål fungerar som indikatorer i uppföljningsarbetet. Uppföljningen görs bland annat för att utvärdera skötseln i naturreservatet.

3.3 Skötselområden med mål och åtgärder

Skötselområde 1: Skog med naturlig dynamik ("fri utveckling")

Delområde	Areal (ha)
1.1	134
1.2	0,8
1.3	1,4
1.4	0,8
1.5	19
Summa	156

Naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
Granskog	55	55
Tallskog	39	39
Barrblandskog	18	18
Lövblandad barrskog	3,7	3,7
Triviallövskog	9,0	9,0
Triviallövskog med ädellövinslag	26	26
Blandsumpskog	5,5	5,5

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
9010 Västlig taiga	54	54
9050 Näringsrika granskogar	55	55

Engångsåtgärder
(samtliga delområden): Inga.

Underhållsåtgärder
(samtliga delområden): Inga. Stigar och vägar ska dock röjas från nedfallande träd.

Delområde 1.1.1

Beskrivning: Hällmarkstallskog samt grov granskog i svackorna. Naturtypen är tallskog. Areal 25 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara tallskog även i fortsättningen. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.1.2

Beskrivning: Naturtypen är triviallövskog. Asp är det dominerande trädslaget. Värdeklass 2 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl. lövskogsberoende arter. Areal 2,1 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara triviallövskog även i fortsättningen. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.1.3

Beskrivning: Naturtypen är granskog. Till stor del utgörs den av grov ängsgranskog med rikt fältskikt. Skogen har brukats varsamt genom plockhuggning. Även skogsbete har förekommit i sen tid. Areal 55 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara granskog även i fortsättningen. Det är dock önskvärt med ett större inslag av triviallöv. Framtida utvärdering (ca 2020) får visa om det behövs aktiva skötselåtgärder för att öka inslaget av löv. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.1.4

Beskrivning: Naturtypen är barrblandskog. Areal 18 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara barrblandskog även i fortsättningen. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.1.5

Beskrivning: Området utgörs av den mycket smala strandremsan mellan vägen och sjön Edslan. Naturtypen är triviallövskog. Al dominerar trädskiktet men det finns även björk, gran, sälg och enstaka ädellövträd. Värdeklass 2 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl. lövskogsberoende arter. Areal 2,5 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara triviallövskog även i fortsättningen. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.1.6

Beskrivning: Kalkpåverkad rasbrant (nyckelbiotop) på Orsbergets västsida. Naturtypen är triviallövskog

med ädellövinslag. Trädslagssammansättningen är relativt varierad med asp, lönn, björk, lind och gran som mest frekventa. Röddlistad art som noterats i området är lunglav. Därutöver har följande signalarter noterats: trolldruva, myskmadra, vårärt, underviol, norrlandslav, stuplav, grynig filt-lav, gelélavar, bårdlav, luddlav, koralllav, kru-skalkmossa och grov fjädermossa. Värdeklass 2 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl. lövskogsberoende arter. Areal 5,8 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara triviallövskog med ädellövinslag även i fortsättningen. Lunglav ska finnas i livskraftigt tillstånd. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.1.7

Beskrivning: Omväxlande hållmarker och djupare jordlager på Orsbergets "topp". Naturtypen är tallskog. Areal 11 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara tallskog även i fortsättningen. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.1.8

Beskrivning: Naturtypen är barrsumpskog. Areal 3,2 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara barrsumpskog även i fortsättningen.

Delområde 1.1.9

Beskrivning: Naturtypen är barrsumpskog. Areal 1,4 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara barrsumpskog även i fortsättningen.

Delområde 1.1.10

Beskrivning: Två nyckelbiotoper i rasbrant respektive bergsluttnings. Naturtypen är triviallövskog med ädellövinslag. Röddlistade arter som noterats i området är aspgelélav och blylav. Värdeklass 1 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl. lövskogsberoende arter. Areal 4,4 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara triviallövskog med ädellövinslag även i fortsättningen. Aspgelélav och blylav ska finnas i livskraftigt tillstånd. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.1.11

Beskrivning: Till stor del utgörs av området av en kalkpåverkad rasbrant (nyckelbiotop) på Grävlingens västsida. Naturtypen är triviallövskog med ädellövinslag. Asp är det dominerande trädslaget, med inslag av bl.a. lönn, ek och lind. Rödlistade arter som noterats i området är blylav, lunglav och västlig njurlav. Därutöver har följande signalarter noterats: tandrot, myskmadra, skinnlav, fällmossa, traslav, bårdlav och grov fjädermossa. I högre terräng finns det mest mager tallskog. Värdeklass 2 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl. lövskogsberoende arter. Areal 3,6 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara triviallövskog med ädellövinslag även i fortsättningen. Blylav, lunglav och västlig njurlav ska finnas i livskraftigt tillstånd. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.1.12

Beskrivning: Hästbergets branter. Naturtypen är triviallövskog med ädellövinslag. Dominerande trädslag är asp. Rödlistad art som noterats från området är lunglav. Värdeklass 2 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl. lövskogsberoende arter. Areal 1,2 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara triviallövskog med ädellövinslag även i fortsättningen. Lunglav ska finnas i livskraftigt tillstånd. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.2.1

Beskrivning: Naturtypen är blandsumpskog. Areal 0,8 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara blandsumpskog även i fortsättningen.

Delområde 1.3.1

- Beskrivning: Bäckravin som sparats vid avverkning. Naturtypen är triviallövskog med ädellövinslag. Rödlistad art som noterats från området är lunglav. Areal 1,4 ha.
- Bevarandemål: Naturtypen ska vara triviallövskog med ädellövinslag även i fortsättningen. Lunglav ska finnas i livskraftigt tillstånd. Det ska finnas rikligt med död ved.

Delområde 1.4.1

- Beskrivning: Naturtypen är lövblandad barrskog. Delvis fuktiga, låglänta partier mot sjön. Areal 0,8 ha.
- Bevarandemål: Naturtypen ska vara lövblandad barrskog även i fortsättningen. Det ska finnas rikligt med död ved. (Ett alternativ skulle kunna vara att ställa om till triviallövskog. Men med tanke på risken för markskador vid åtgärder har det alternativet inte valts.)

Delområde 1.5.1

- Beskrivning: Korpflogets brandet med i huvudsak naturtypen triviallövskog med ädellövinslag. I de nedre flackare partierna av branten finns ställvis bestånd med grov gran. Rödlistade arter som noterats är bl.a. rödsyssla, fågelfotmossa, aspgelélav, blylav, grynslav samt mindre hackspett. Delvis värdeklass 2 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl. lövskogsberoende arter. Areal 9,1 ha.
- Bevarandemål: Naturtypen ska vara triviallövskog med ädellövinslag även i fortsättningen. Det ska finnas rikligt med död ved. Rödsyssla, fågelfotmossa, aspgelélav, blylav och grynslav ska finnas i livskraftigt tillstånd.

Delområde 1.5.2

- Beskrivning: Relativt gammal granskog nedanför Korploget. Flera lågor finns.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara granskog även i fortsättningen, men gärna större inslag av löv. Det ska finnas rikligt med död ved. Areal 0,3 ha.

Delområde 1.5.3

Beskrivning: Medelålders granskog med bitvis stort inslag av löv, mest björk.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara granskog med stort lövinslag även i fortsättningen. Det ska finnas rikligt med död ved. Areal 2,9 ha.

Delområde 1.5.4

Beskrivning: Sydvänd sluttning med triviallövskog. I de nedre delarna finns mycket björk med inslag av ek och lind samt buskskikt med hassel. Inslaget av gran ökar successivt mot norr.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara lövblandad barrskog även i fortsättningen. Det ska finnas rikligt med död ved. Areal 4,3 ha.

Delområde 1.5.5

Beskrivning: Korpflogets ”topp”. Naturtypen är tallskog.

Bevarandemål: Naturtypen ska vara tallskog även i fortsättningen. Det ska finnas rikligt med död ved. Efter eventuell (naturlig) skogsbrand ska dock området genomgå en naturlig succession i vilken ingår en lövfas. Areal 2,7 ha.

Skötselområde 2 Skog med natuvårdsskötsel

Delområde	Areal (ha)
2.1	2,9
2.2	0,2
2.3	0,9
2.4	1,1
2.5	5,0
2.6	4,4
2.7	29
2.8	0,6
2.9	4,0
2.10	1,7
Summa	49

Naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
Lövblandad barrskog	22	0
Triviallövskog	17	39
Hygge	9,1	0
Strand med badplats/rastplats	1,1	1,1

Natura 2000-naturtyper saknas.

Delområde 2.1

- Beskrivning:** Naturtypen är hygge. Ungskogen består mest av asp och björk med inslag av gran (ca 20 %). Areal 2,9 ha.
- Bevarandemål:** Naturtypen ska bli triviallövskog med högst 5 % inslag av gran. Det ska finnas rikligt med död lövved.
- Engångsåtgärder:** Om ungefär 5 år avverka granar så att trädsiktet består av högst 5 % gran. Ta bort avverkad gran ur reservatet.
- Underhållsåtgärder:** Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort. Ringbarka 10 % av björkarna. Högstubbekapa 10 % av lövträden (även björk).

Delområde 2.2

- Beskrivning:** Ligger intill blivande P-plats för reservatet. Naturtypen är hygge med väl uppvuxen björk samt underväxt av gran. Areal 0,2 ha.
- Bevarandemål:** Naturtypen ska bli triviallövskog med högst 5 % inslag av gran. Det ska finnas rikligt med död lövved.
- Engångsåtgärder:** Avverka alla granar. Ta bort avverkad gran ur reservatet.
- Underhållsåtgärder:** Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort. (Ingen ringbarkning eller högstubbekapning här pga närheten till P-platsen.)

Delområde 2.3

- Beskrivning:** Naturtypen är hygge med god föryngring av rönn, björk och en del gran. Areal 0,9 ha.

- Bevarandemål: Naturtypen ska bli triviallövskog med högst 5 % inslag av gran. Det ska finnas rikligt med död lövved.
- Engångsåtgärder: Om ungefär 5 år avverka granar så att trädskiktet består av högst 5 % gran. Ta bort avverkad gran ur reservatet.
- Underhållsåtgärder: Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort. Ringbarka 10 % av björkarna. Högstubbeka 10 % av lövträden (även björk).

Delområde 2.4 (Mjölkudden)

- Beskrivning: Området är redan innan naturreservatets tillkomst iordningställt som rastplats för kanotister. Mjölkudden är ett gammalt torpställe (se avsnitt 3.5 Forn- och kulturminnesvård). Areal 1,1 ha.
- Bevarandemål: Fortsatt funktion som rastplats för kanotister. Ljusöppet område med grässvål och enstaka träd.
- Engångsåtgärder: Se över byggnader och anläggningar.
- Underhållsåtgärder: Håll efter sly. Håll byggnader och anläggningar i vårdat skick.

Delområde 2.5 (Förlusterud)

- Beskrivning: Lövblandad barrskog vid Förlusterud. F d torpställe (se avsnitt 3.5 Forn- och kulturminnesvård) som nu vuxit igen. Här finns rester av vårdträd, husgrunder, odlingsrösen och en fägata. Skogen består främst av grov gran och grov asp. Rödlistade arter som noterats är örtlav och lunglav. Delvis nyckelbiotop. Värdeklass 2 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl. lövskogsberoende arter. Värdeklass 3 i Länsstyrelsens lövskogsinventering. Areal 5,3 ha.
- Bevarandemål: Triviallövskog med högst 30 % inslag av gran. Det ska vara öppna partier vid kulturlämningar så att dessa synliggörs och bevaras. Örtlav och lunglav ska finnas i livskraftiga bestånd.
- Engångsåtgärder: Avverka granar så att trädskiktet består av högst 20-30 % gran. Koncentrera avverkningen till kulturlämningarna. Spara allt löv, även vid kultur-

lämningarna. Avverkat granvirke lämnas kvar i området, dock en bit från kulturlämningarna. Granvirket barkas för att minska risken för spridning av barkborrar.

Vindfällerna av som fallit över kulturlämningar släpas åt sidan

Underhållsåtgärder: Ungefär vart 5:e år röjs uppkomst av alla trädslag vid kulturlämningarna. Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort i hela området.

Delområde 2.6

Beskrivning: Naturtypen är hygge. Det finns en hel del sparat löv bestående av björk, asp och al. Areal 4,5 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska bli triviallövskog med högst 5 % inslag av gran. Det ska finnas rikligt med död lövved.

Engångsåtgärder: Ta bort granplantor.

Underhållsåtgärder: Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort. Ringbarka 10 % av björkarna. Högstubbekapa 10 % av lövträden (även björk).

Delområde 2.7

Beskrivning: Ung lövblandad barrskog (gran). Lövet består mest av björk, men även asp är relativt vanlig. Värdeklass 3 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl lövskogsberoende arter. Areal: 13 ha.

Bevarandemål: Hela området ska bli triviallövskog med högst 5 % inslag av gran. Det ska finnas mycket död ved.

Engångsåtgärder: Avverka nästan all gran (max 5 % ska vara kvar). Endast de grövsta exemplaren lämnas kvar. Granen forslas ur reservatet. Närmast sjön har år 2005 åtgärder redan vidtagits genom ”gröna jobb”.

Ringbarka 10 % av björkarna (delvis redan påbörjat). Högstubbekapa 10 % av lövträden (även björk).

Underhållsåtgärder: Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort.

Delområde 2.8

Beskrivning: Området slutavverkades kring millennieskiftet. Avverkningen gjordes med speciell hänsyn till vitryggig hackspett och dess livsmiljöer. Området kan därför beskrivas som ett mellanting av hygge och olikåldrig flerskiktad gles triviallövskog. Lövet består mest av björk, men även asp är relativt vanlig. Värdeklass 3 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl. lövskogsberoende arter. Areal: 13 ha.

Bevarandemål: Hela området ska bli triviallövskog med högst 5 % inslag av gran. Det ska finnas mycket död ved.

Engångsåtgärder: Inga.

Underhållsåtgärder: Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort.

Delområde 2.9

Beskrivning: Ung triviallövskog (mest björk) med 20-50 % inslag av ung gran. Värdeklass 3 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl. lövskogsberoende arter. Areal: 2,2 ha.

Bevarandemål: Hela området ska bli triviallövskog men med högst 5 % inslag av gran. Det ska finnas mycket död ved.

Engångsåtgärder: Avverka nästan all gran (max 5 % ska vara kvar). Endast de grövsta exemplaren lämnas kvar. Granen forslas ur reservatet.

Ringbarka 10 % av björkarna (delvis redan påbörjat).

Underhållsåtgärder: Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort.

Delområde 2.10

Beskrivning: 60-80-årig lövblandad barrskog på fuktig mark. Trädslagsfördelningen är ungefär 50 % gran samt

25 % vardera av björk och al. Värdeklass 2 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl lövskogsberoende arter. Areal: 0,8 ha.

Bevarandemål: Hela området ska bli triviallövskog med högst 30 procent inslag av gran. Det ska finnas mycket död lövved.

Engångsåtgärder: Avverkning av granar så att det blir 20-30 % gran i området. Görs manuellt eller då marken är mycket hårt tjälad. Granen forslas ur reservatet.

Ringbarka 10 % av björkarna manuellt. Högstubbekapa 10 % av lövträden (även björk) om det är praktiskt möjligt med hänsyn till risken för markskador.

Underhållsåtgärder: Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort. Görs manuellt eller då marken är mycket hårt tjälad.

Delområde 2.11

Beskrivning: Naturtypen är hygge. Det finns en hel del sparad löv. Areal 0,6 ha.

Bevarandemål: Naturtypen ska bli triviallövskog med högst 5 % inslag av gran. Det ska finnas rikligt med död lövved.

Engångsåtgärder: Ta bort granplantor.

Underhållsåtgärder: Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort. Ringbarka 10 % av björkarna. Högstubbekapa 10 % av lövträden (även björk).

Delområde 2.12

Beskrivning: Relativt ung lövblandad barrskog. Lövet består mest av björk. Areal: 4,0 ha.

Bevarandemål: Hela området ska bli triviallövskog med högst 5 % inslag av gran. Det ska finnas mycket död ved.

Engångsåtgärder: Avverka nästan all gran (max 5 % ska vara kvar). Endast de grövsta exemplaren lämnas kvar. Granen forslas ur reservatet. Avverkningen kan med

fördel göras i etapper med några års mellanrum.
Det är mycket gran som ska tas bort!

Ringbarka 10 % av björkarna. Högstubbekapa 10 % av lövträden (även björk).

Underhållsåtgärder: Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort.

Delområde 2.13

Beskrivning: 30-årig triviallövskog med inslag av gran. Lövet består mest björk med inslag av asp, al och enstaka sälg. I norra delen av området har åtgärder redan vidtagits av tidigare ägare för att omföra till renodlad lövskog. I gränsen mot öster finns en banvall som är en rest av den järnväg som ingick i flottningsleden mellan sjöarna Ömmern och Edslan. Värdeklass 2 i SKS:s inventering av lövmiljöer lämpliga för vitryggig hackspett m.fl lövskogsberoende arter. Areal: 1,7 ha.

Bevarandemål: Hela området ska bli triviallövskog med högst 5 procent inslag av gran. Det ska finnas mycket död lövved.

Engångsåtgärder: Avverka nästan all gran (max 5 % ska vara kvar). Endast de grövsta exemplaren lämnas kvar. Granen forslas ur reservatet. Inga avverkningar får dock ske närmare än ca 10 m från Korpflågets brant med tanke på lokalklimatet i branten.

Ringbarka 10 % av björkarna. Högstubbekapa 10 % av lövträden (även björk).

Var rädd om den gamla banvallen vid åtgärderna.

Underhållsåtgärder: Ungefär vart 10:e år röjs uppkomst av unga granar bort.

Skötselområde 3 Sjö

Skötselområde	Areal (ha)
3.1	8,3
Summa	8,3

Naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
Sjö	8,3	8,3

Delområde 3.1 (Edslan)

Beskrivning:	Edslan (Aro_ID 655381-130737) är en oligotrof klarvattensjö och ligger i 108 Göta älv huvudavrinningsområde. Den har relativt höga naturvärden, bl a genom förekomst av glacialmarina relikter och hornsimpa. I åtgärdsprogram för sjöar och vattendrag har Edslan klassats som nationellt värdefull och regionalt särskilt värdefull. Edslan är 600 ha stor, men endast 8,3 ha ligger inom naturreservatet.
Bevarandemål:	Sjön ska även i fortsättningen vara en oligotrof klarvattensjö. (Naturreservatets tillkomst har dock försumbar betydelse i sammanhanget.)
Engångsåtgärder:	Inga.
Underhållsåtgärder:	Inga.

3.4 Forn- och kulturminnesvård

Det är i första hand det f.d. torpstället Förlusterud som ska uppmärksammas vid skötsel av naturreservatet. Förlusterud finns inom skötselområde 2.5. För detta område gäller att den naturvårdande skötseln ska genomföras med hänsyn till lämningarna och även synliggöra dessa bättre. Vidare ska en skylt sättas upp som informerar den besökande allmänheten om torpets historia (se bilaga 4).

I anslutning till den ordinarie informationstavlan på Mjölkudden (skötselområde 2.4) ska det sättas upp en skylt som berättar om Mjölkudden-torpets, bitvis sorgliga, historia (se bilaga 4).

4. Friluftsliv

Karta som visar anordningar för friluftslivet finns i kartbilaga 3.

Bevarandemål:

Naturreservatet Orsberget ska med sina attraktiva utsiktspunkter samt sin rika natur- och kulturmiljö erbjuda besökare en vacker och intressant miljö att vistas i. Besökarna ska informeras om områdets höga naturvärden samt områdets kulturhistoria. I naturreservatet eller dess omedelbara närhet ska finnas parkeringsplats, informationstavlor, vandringsled och på Mjölkudden eldstad m.m..

Engångsåtgärder:

Parkeringsplats

En parkeringsplats ska anläggas i anslutning till vändplanen som ligger ca 250 m norr om gården Skackerud. Parkeringsplatsen ska vara ca 5 x 25 meter stor. Statens rätt (servitut) att anlägga, underhålla och använda parkeringsplatsen framgår i köpekontrakt tecknat i november 2008 avseende fastigheterna Strand 1:12 -14. I kontraktet finns också en karta som exakt visar var parkeringsplatsen ska anläggas.

Informationstavlor om naturreservatet

Två informationstavlor ska sättas upp, en vid ovan nämnda parkeringsplats och en på Mjölkudden. Tavlorna ska utföras enligt svensk standard och naturvårdsverkets anvisningar Att skylta skyddad natur. De ska bland annat innehålla karta över reservatet samt beskriva dess syfte, bevarandevärden och gällande föreskrifter för allmänheten. En engelsk sammanfattning ska finnas.

På sikt kan en informationstavla även sättas upp i reservatets nordligaste del. Det kan bli aktuellt om/när det anläggs en vandringsled in i reservatet från det hållet (se nedan).

Information om slätterängarna vid Strand

I anslutning till informationstavlan vid parkeringsplatsen ska en skylt sättas upp som informerar om det intilliggande Natura 2000-området Strand. Slätterängarna är bland de finaste i Dalsland och besökare till naturreservatet Orsberget bör bli uppmärksammade på det.

Informationstavlor om torpmiljöer

Två informationstavlor som berättar om respektive torpställe ska sättas upp. En vid Mjölkudden och en vid Förlusterud. Se avsnitt 3.4 Forn- och kulturminnesvård.

Vandringsled

En markerad vandringsled anläggs. Gör en avstickare till utsikten på Orsberget. Ledens ungefärliga sträckning framgår av kartbilaga 3. På sträckan mellan Mjölkudden och Förlusterud ska det anläggas en bro eller spång över bäcken. Eventuellt kan den befintliga "stenbron" rustas upp för ändamålet.

För den del av vandringsleden som går utanför reservatet finns muntligt medgivande från ägarna till fastigheten Strand 1:12-14 (bröderna Sven och Erik Nilsson). Deras muntliga medgivande bör dock inhämtas igen när det blir så dags att märka ut leden.

Vandringsleder på sikt

Det är en fördel om vandringsleden på sikt kan knytas ihop med vandringslederna i naturreservatet Baljåsen. Förvaltaren av naturreservatet avgör själv på vilket sätt detta kan ske, varför något förslag inte redovisas i denna skötselplan.

På sikt kan det vara lämpligt att anordna en vandringsled in i reservatet från norr. Här finns rester av en banvall för en f.d järnväg (se skötselområde 2.13) som kan utnyttjas. Banvallen går precis i reservatsgränsen, eller någon/några meter utanför, varför samråd bör ske med berörd markägare som är Bergvik Skog AB. Från banvallen och söderut kan den befintliga traktorvägen som går utefter sjön utnyttjas (markerad i kartbilaga 3). Det är lämpligt att vandringsleden går fram till Mjölkudden. Terrängen efter sjön är dock mycket brant varför man måste ta väg en bit från sjön. Förvaltaren avgör vilken väg som är lämpligast. Iordningställande av denna vandringsled ske lämpligen när engångsåtgärderna är genomförda i skötselområdena 2.7, 2.9, 2.10 och 2.13.

Traktorvägen/vandringsleden mellan Myrudden och Mjölkudden

Denna väg har anlagts av bröderna Nilsson på Skackerud vilka hittills sett till att den är i farbart skick med traktor eller fyrhjuling. Nu ansvarar förvaltaren för underhåll och reparationer. Vägen behöver vara i farbart skick bl.a. med tanke på underhåll och skötsel av lägerplatsen på Mjölkudden.

Rast/läger-plats för kanotister m.fl. på Mjölkudden

Platsen ingår i naturvårdskort-systemet för kanotister. Det är Åmåls kommun som ska svara för skötsel och underhåll enligt överenskommelse mellan Västkuststiftelsen och kommunen. Här finns vindskydd, eldstad och toalett. Det är en bra badplats med fin sandbotten. Se även skötselområde 2.4.

Underhållsåtgärder:

Regelbunden tillsyn av området i stort samt av de skyltar som har satts upp av förvaltaren.

Vandringsleder ska röjas från sly och eventuella nedfallna träd.

Vägen mellan Myrudden och Mjölkudden ska hållas i sådant skick att den är farbar med lättare traktor eller fyrhjuling.

5. Gränsmarkering

Reservatets gräns ska märkas ut i fält. Gränsmarkeringar ska utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar "Att skylta skyddad natur".

6. Uppföljning

6.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Skötselåtgärder som utförs i reservatet bör dokumenteras av den som utför åtgärden. Av dokumentationen bör framgå:

- åtgärd
- plats (skötselområde)
- kostnad
- tidpunkt
- utförare

Åtgärder av restaureringskaraktär bör dokumenteras med foto före och efter åtgärd.

6.2 Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske med de metoder som används inom miljöövervakning nationellt eller regionalt eller i samband med Natura 2000-uppföljningen. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i skötselplanen uppfylls och att skötseln fungerar. Uppföljningen kommer vara en viktig hjälp för förvaltarens planering av skötselarbetet.

6.3 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när uppföljningen indikerar att det behövs.

7. Sammanfattning av planerad förvaltning

Förvaltningen av naturreservatet Orsberget bekostas av Länsstyrelsen och Väst kuststiftelsen.

Tabell 3. Prioritering av föreslagna skötselåtgärder och uppföljning

Intervall för genomförande och prioriteringsgrad på åtgärden: (1) Högsta prioritet; (2) Hög prioritet; (3) Lägre prioritet

Skötselåtgärd/uppföljning	Skötselområde	När/intervall	Prioritet
Gränsmarkering	Alla yttergränser	En gång, underhålls vid behov	1
Informationsskyltar	Se avsnitt 4 samt kartbilaga 3	En gång, underhålls vid behov	1
Synliggöra och underhålla kulturmiljölämningar	2.5 (Förlusterud)	Initialt, sedan vid behov	1
Avveckla gran, gynna löv, m.m.	2.1 - 2.13	Initialt, sedan vid behov	1
Uppföljning av skötselåtgärd	Alla	Efter åtgärd	2
Uppföljning av bevarandemål	Alla	Vart 10:e år eller efter konstaterat behov	2

8. Referenser

Lindholm, M., Pro Natura. Naturinventering av Orsberget 2002. Stencil 2003.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1985. Naturvärdesbedömning av sjöar i Åmåls kommun.

Naturvårdsverket. 2005. Åtgärdsprogram för bevarande av vitryggig hackspett och dess livsmiljöer. Rapport 5486.

Cederberg, B., Löfroth, M. 2000. Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Gärdenfors, U., 2000. Rödlistade arter i Sverige 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Naturvårdsverket. 1997. Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000.

Skogsstyrelsen. 1995. Instruktion för Datainsamling vid inventering av nyckelbiotoper. Jönköping.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1976. Natur i Älvsborgs län, inventering och handlingsprogram för allmän naturvård.

Fransson, Torsten. 2006. Edsleskogs socken, från Medeltid till Nutid. Del 1 och 2 och manus till 3, samt muntliga uppgifter från Torsten Fransson.

Åhäll, Karl-Inge. 1993. Geologi i Dalsland (Dalslands Turistråd).

Kungliga ortnamnskommittén. 1913. Ortnamnen i Älvsborgs län, del XVII Tössbo Härad.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län (Larsson, Karl-Henrik). 1991:3. Lövskogar i Åmåls kommun.

EUs art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4.

EUs fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1.

Gärdenfors, U. (red.). 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005 – The 2005 red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Naturvårdsverket, 2003. Att skylta skyddad natur. Naturvårdsverket, Stockholm.

Naturvårdsverket, 2003. Kartering av skyddade områden – skogstyper i naturreservat och nationalparker. Rapport 5282, Naturvårdsverket, Stockholm.

Nitare, J. (red.), 2000. Signalarter - indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.